

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION 500 5th Ave. New York 17, N.Y.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 5th Ave. New York 17, N.Y.
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

SOCIETY

TECHNICAL

1955 1956 1957
1958 1959 1960
1961 1962 1963
1964 1965 1966
1967 1968 1969
1970 1971 1972
1973 1974 1975
1976 1977 1978
1979 1980 1981
1982 1983 1984
1985 1986 1987
1988 1989 1990
1991 1992 1993
1994 1995 1996
1997 1998 1999
2000 2001 2002
2003 2004 2005
2006 2007 2008
2009 2010 2011
2012 2013 2014
2015 2016 2017
2018 2019 2020
2021 2022 2023
2024 2025

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 5th Ave. New York 17, N.Y.
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

1955 1956 1957
1958 1959 1960
1961 1962 1963
1964 1965 1966
1967 1968 1969
1970 1971 1972
1973 1974 1975
1976 1977 1978
1979 1980 1981
1982 1983 1984
1985 1986 1987
1988 1989 1990
1991 1992 1993
1994 1995 1996
1997 1998 1999
2000 2001 2002
2003 2004 2005
2006 2007 2008
2009 2010 2011
2012 2013 2014
2015 2016 2017
2018 2019 2020
2021 2022 2023
2024 2025

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 5th Ave. New York 17, N.Y.
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

1955 1956 1957
1958 1959 1960
1961 1962 1963
1964 1965 1966
1967 1968 1969
1970 1971 1972
1973 1974 1975
1976 1977 1978
1979 1980 1981
1982 1983 1984
1985 1986 1987
1988 1989 1990
1991 1992 1993
1994 1995 1996
1997 1998 1999
2000 2001 2002
2003 2004 2005
2006 2007 2008
2009 2010 2011
2012 2013 2014
2015 2016 2017
2018 2019 2020
2021 2022 2023
2024 2025

1955 1956 1957

1958 1959 1960

KARL MARX KAPITAL

1955 1956 1957
1958 1959 1960
1961 1962 1963
1964 1965 1966
1967 1968 1969
1970 1971 1972
1973 1974 1975
1976 1977 1978
1979 1980 1981
1982 1983 1984
1985 1986 1987
1988 1989 1990
1991 1992 1993
1994 1995 1996
1997 1998 1999
2000 2001 2002
2003 2004 2005
2006 2007 2008
2009 2010 2011
2012 2013 2014
2015 2016 2017
2018 2019 2020
2021 2022 2023
2024 2025

Fakat, bu muhteva niçin şu şekli alıyor ? Emek niçin

Değer büyüklüğüne dair Rikardo tarafından yapılan — ve yapılmaları en iyisi olan — tahlildeki kıyasetsizlikler, bu eserin üçüncü ve dördüncü kitaplarında görülmektedir. Fakat, alelumum *değer* meselesine gelince, klasik ekonomi politik hiç bir yerde, *değer* içinde temsil olunan emeğin, o emek mahsullerinin *kullanış değeri* içinde temsil olunan aynı emekten maksadın bir suretli ve ayırtırlık bir suretle ayırtılmaz ; Tabii, emeğin lütfetilebilirliği, ihbar defa ile keyfiyetçe teltik ederken, bittürlü bir ayırtı yapılmaz olur. Ama, emeklerin sırlı emviletme ayırtı edilmelerinin *kullanış değeri* veya maksadın gösterdiklerine ve dolayısıyla da, *müvaref insan emeğinin* içi olunduklarına devlet ettiğini fark etmez. Meselâ Rikardo, Destutt de Tracy'nin şu sözünü aynı fikirde olduğunu bildirir : «Muhakkak ki, cismanî ve ruhanî kabiliyetlerimiz sırlı bizim fitri zenginliklerimiz olduklarından, bu kabiliyetlerin kullanış, [yani] belli bir çeşit emek, bizim fitri hazinemizdir ; bütün o zenginlikler adını verdiğimiz şeyleri yaratan, daime bu kullanışta... gene büyüme, şurası da esastır ki, bütün bu şeyler kendilerini yaratan olan emeğin, temsil ederler ve o şeylerin, aynı bir değeri pahalı hatıra iki farklı değeri var, malın bu değerlerini gene emek ileri geliştikleri emeğin (değerinden) elde etmiş olabilirler. [Destutt de Tracy : «Elements d'ideologies» [Fikiriyat unsurları], IV c. ve V c. kısımlar, Paris 1826, s. 85, 36, dan alın] Rikardo : «The Principles of Political Economy» [Ekonomî politik prensipleri], 3 c. basılış. Londra 1821, s. 334.] Yoksa, Destutt'ın fikri yerine, Rikardo'ya, daha derin olan kendi fikrini geçirdiğini haber verelim. Gerçi Destutt bir taraftan, zenginliği teşkil eden bütün şeylerin hakikatte emekle yaratan olan emeğin temsil ettiklerini söyler, ama diğer taraftan, o şeylerin «iki farklı değeri»lerini (kullanış değeri ile değis değeri) *emeğin değeri*nde elde ettiklerini söyler. Böylece, sonradan başka bir malın değerini tayin için, önce bir malın (burada emeğin) değerini bilfiarz kabul eden vülgar ekonominin yavunluğunu değer, Rikardo, onu düzelterek, gerçek kullanış değerinde, gerekçe değis değeri (emeğin değeri) temsil edilmeyip emek temsil edildiğini ifade eyler. Lâkin, bizim kendisi de emeğin iki türlü karakterinin, çift görünümlünün o kadar az farkına vararak, tek söz : «Değer, zenginlik ve bunların emviletme vasıfları» başında, Y. B. Say gibi bizimün hayagutluklarını karşı yorucu bir harb etmek zorunda kılır. Bu sebeple, en sonra da, Destutt'ın gerçek değer kavrayışından önce emek hususunda kendisiyle lütfik olmakla beraber, diğer ezbette, değer kavrayış, hususundan Say ile hemahşek bulunduğunu, görürük, bütünün geçitir kılır.

değer içinde temsil olunmaktadır? ve sürdürdüğü müddet itibarıyla emek kütlesi niçin emek mahsulünün değer büyüklüğü içinde ifade olunmaktadır? Ekonomi politik bu meseleyi asla ortaya koymamıştır (32). İnsanın istihsal prosesi

(32) Klâsik ekonomi politikanın temelli konularından biri de, malın tabiiyatında ve bilhassa mal değerinin tabiiyatında, malın aynı zamanda bir değiş değerini yapan değer şeklini meydana çıkarmaya muvaffak olamamasıdır. Onun Ricardo, A. Smith gibi en iyi müessesilleri bile, değer şeklini tamamen ehemmiyetsiz ve kırsat malın tabiiyatından hariç bir şeymiş gibi nazarı itibara alırlar. Dikkatlerini tamamen değer büyüklüğünün tabiiyatına hasretmiş olmaları buna yegane sebep (ve esas) değildir. Esas sebep daha derindir. Emek mahsulünün değer şekli, burjuva istihsal tarzının yalnız en müesseret değil aynı zamanda en umumî bir şekli de olduğundan o istihsal tarzını hususî ve şahsiyetçe, aynı zamanda tarihî bir sosyal çeşidi olarak karakterize edilebilir. Bu sebeple, burjuva istihsal tarzı, sosyal istihsalin ebedî ve tabii bir şekli gibi nazarı itibara alındığı vakit; değer şeklinin de değeriyle de, mal şeklinin, elmas para şeklinin, kapital şeklinin v. a. nin spesifikliği, hususiyeti bizzatırcı gözden kaçmaz. Onun için, değer büyüklüğünü ölçmeğe hep razı olan ekonomistler, paraya karşı umumî muadilin bizzatırcı biçiminde değil en karmakarışık ve en terakki mütelâ ve fikirler yürütürler. Meselâ, para hakkında yapılan aslında tariflerin bütününe kıyasetsizleştigi başka işleri mevzuatında olduğu vakit bu cihet (hüsnü'l-hal) gözden kaçmaz. O zaman, buna mal olarak, değeri sade sosyal bir şekilden ve cevherî bir görünüştense ibaret sayan, yeniden küşat edilmiş merkantil âlemi (Ginell v. a.) meydana çıkar. — Bir daha tekrarlanmak üzere şunu işaret edeyim ki, klâsik ekonomi politik deyince hepimiz anladığımız şey sadece aşikâr bir tabiiyet (istiklâliyet) içinde basit olan, solum yabana koza hadiseler ve burjuva ihtiyacı büyüklüğü hakkında mahkul bir kavrayış meydana getirmek [büyük iktisadî hayat hadiselerini teferrufla burjuva ihtiyacına uydurmak (*)] için ekonomi âlemi tarafından çıkarılabilir sonuçların müesseseleriyle ilgili tekrar tekrar geveleyen, sair hususlarda ise, kendileri iyi dünyaları hakkında burjuva ajansların bayığı ve kendileri beğenmiş tasavvurlarını sistemleştirip ukelaştırmak ebedî hakikatler diye ilân etmekle iktifa etmeyen vâğve ekonomistlerin aksine, burjuva istihsal müessesetlerine binaen (burjuva müessesetlerinin absent ve istihsal dahilinde) araştırmaya yatan W. Petty'den itibaren bütün ekonomistlerdir.

(*) Rugenarından. B. 39. [E. K.]

üzerine değil, istihsal prosesinin insan üzerine hakim olduğu sosyal bir teşekküle mensup bulunduğları ahvalında yazılı duran formüller, klâsik ekonomistlerin burjuvaca kavrayışlarına bizzat istihsal edici emek kadar kendiliğinden anlaşılır tabii bir zaruret gibi gelir. Onun için sosyal istihsal uzviyetinin burjuvaziden önce gelen şekilleri klâsik ekonomistler tarafından, tıpkı Hristiyanlıktan önce gelen dinlerin Kilise babaları tarafından tetkik edildikleri gibi mütelâ olunur (33).

Diğer deliller arasında, bilhassa, değiş değerinin teşekkülünde *Tobiatın* (yani doğanın) role dair bir kısım iktisatçılar tarafından çıkarılan can sıkıcı saçmasapan yaygara, mallar dünyasına has olan fetişizmin, yahut sosyal değer muayyan-

(33) Ekonomistlerin kendilerine has bir muamele tarzları vardır. Onlara göre, birî sun'î ve âleki tabii olmak üzere aslında iki çeşit müessase bulunur. Derdey müesseseleri, sun'î, burjuva müesseseleri ise tabiidirler. Bu hususta tıpkı iki çeşit din ilahiyatı âlemin ilahiyatlarına benzerler. Kendilerinden olmayan her din insan için bir hidayettir, ama kendi dinleri Allah vergidir. Bu itibarla, vaktile bir tarih vardır, fakat arada yoktur. (Kurt Musa Misere de la philosophie, Réponse à la Philosophie de la Misere par M. Proudhon. [felsefenin yokaltığı, B. Proudhon tarafından yazılan yokaltığına felsefeye cevap].) Eski Yunanlılar Romalıların asle çapul ile geçirdiklerini tahayyül eden Bay Bastiya bütün tahattır. Etilmiziki şayet birçok yüz yıllar çapulca yazılmıyorsa, o halde deima çapul edilmek bir şeyin var olması, yahut çapul nesnelerinin mütemadiyen yeniden huale gelmesi icap eder. Demek, Yunanlılar Romalıların da bir istihsal prosesleri ve dolayısıyla da, ekonomileri vardı ve—bugünkü dünyanın maddî temeli burjuva ekonomisi teşkil ettiği gibi,—o ekonomi de tekâmül Yunan ve Roma dünyasının maddî temeli teşkil ediyordu. Yoksa, Bastiya acaba, *bu muamele* üzerine dayanan bir istihsal tarzını *çapul sistemi* üzerine dayandığı gibi bir şey mi düşünüyor? O takdirde, muamelenin çürük tahtaya basması olur. *Aristo talis* gibi her düşüncesi devî küle emişini takdir ederken hataya düşüktüremiye, *Bastiya* gibi bir ekonomi edisi *bu âlemin* takdir ederken niçin yanlışmış? 1859'da "Ekonomi Politikanın Temelinde" dair - adlı yazısında ihtiyar üzerine, bir Amerikan - Alman mecmuasının yaptığı

yellerine has olan maddî görünüşün bir kısım ekonomistleri ne kadar çok bilyaya düşürdüğünü ispat eder. Birşeye intikal etmiş emeği ifadelendirme tarzından ibaret olan değiş değeri, artık, tıpkı *kambiyo fiyatı* gibi hiçbir tabiat maddesini ihtiva etmez olur.

Mal şekli, burjuva istihsalının en umumî ve en inkişaf etmemiş şekli demek olduğundan, erkenden meydana çıkar ve onun fetiş karakteri de, — bugünkü kadar hâkim ve binaenaley karakteristik bir tarzda ulmusa bile — gene nisbeten aslı kolay anlaşılacak surette görünür. Bizzat bu basit görünüş, daha konkret şekillerde ortadan kaybolur. Nakit sisteminin verdiği illüzyonlar [galat duygular] nerededir? Nakit sisteminin, altını ve gümüşü, sosyal istihsal

bir itirazı kassas red ve ısrar etmek için bu vesileyi fırsat biliyorun. Muayyen bir istihsal tarzının ve her defasında bu istihsal tarzına karşılık değiş istihsal mümkenatlarının, elhaval, «sayetinin ekonomik bünyesi»nin gerçek temel olduğu, o temel üzerinde hukukî ve siyasî bir üst yapının yükseldiği ve muayyen sosyal şuur şekillerinin o temele karşılık düştükleri», ve «maddî hayalî istihsal etme tarzının alelhumuk sosyal, siyasi ve manevî hayat prosesini şekillendirdiği» şekliindeki kanunatımızdan bahseden mecmua diyor ki, bütün bunlar, maddî menfaatlerin hüküm sürdüğü bugünkü dünya için doğrudurlar, ayrıca ne katolikliğin hüküm sürdüğü orta çağ için, ne de politikana hüküm sürdüğü Atina ve Roma için doğru sayılabilirler. Her şeyden evvel, birinciye [çıkıp da] orta çağ ve kadim dünyaya dair şu herkesçe malûm îâi eheliklerini başka hiç kimsenin bilmediğini tarz ve kalûl etmekte bağlanması gariptir. Bununla beraber, orta çağın katoliklikle ve kadim dünyanın politik ile idareyi edemeyeceği (yaşamıyacağı) gayet açıktır. Bülâkin, onların hayallerinin kutsal tarzları, niçin orada politikanın, burada ise katolikliğin başlıca rol oynadığını aydınlatır. Zaten, meselâ, arazi mülkiyeti tahririnin, Roma tarihine sırtını teğkil ettiğini anlamak için, Roma Cumhuriyeti tarihi hakkında pek az malûmat anlîli olmak kâfidir. Diğer cihetten, arazeri şövalyeliğini sosyetenin bütün ekonomik şekillerine yayılır sağlamak hususuna ehemmiyet daha evvel Dou Kışat gelmiştir.

münasebetlerini temsil eden bir şey olarak değil, emsalsiz sosyal hassaları haiz tabii birer şey gibi nazarı itibara olmasındandır. Ya nakit sistemine yüksekten bakıp büyük altından gülen modern Ekonomi, *kapitali* habis mevzuu eder etmez kendi fetişizmini açığa vurmaz mı? Arazî iradı sosyetenin değil, topraktan çıkar, diyen fizyokrat illüzyonu ortadan kaybolalı çok mu zaman geçmiştir?

Bununla beraber, önceden hüküm vermiş olmamak için burada da, gene bizzat mal şekline ait bir misal ile iktifa edeyim. Mallar dile gelseler derler ki: «Bizim kullanım değerimiz insanı istediği kadar alakadar etsin, madde olması itibarıyla o kullanım değerine biz aldırmayız. Bizim maddeden [ve gerçekten] aldığımız birşey varsa o da değerimizdir. Bizim bizzat mal maddesi olarak alış verişimiz bunu ıshat eder. Biz ancak birer değiş değeri olarak bir bizimle münasebete geçeriz.» Şimdi bir de, malların günüllerinden geçeni, ekonomistlerin nasıl okuduklarını iktelîm: «Değer (değiş değeri) şeylerin hassasıdır, zenginlik (kullanım değeri) insanların hassasıdır. Bu itibarla değer bizzatıne değiş tazammun eder, zenginlik ise bizzatıne değiş tazammun etmez» (34). Zenginlik (kullanım değeri) insanın sıfatıdır, değer malların sıfatıdır. Bir insan veya bir camia zengindir; bir inci veya bir elmas değerli dir. Bir inci veya bir elmanın inci veya elmas sıfatıyla bir değeri vardır (35)*.

(34) «Value is a property of things, riches of men. Value, in this sense, necessarily implies exchange, riches do not.» («Observations on certain verbal disputes in Political Economy, particularly relating to value and to demand and supply.» [Ekonomî politika ve bahana değeri ve arz ve talebe dair bazı şifahi münakaşalar hakkında mülahazalar] (London 1821, s. 16.)

(35) «Riches are the attribute of men, value is the attribute of commodities. A man or a community is rich, a pearl or a owl is valuable... A pearl or a diamond is valuable as a pearl or diamond is valuable as a pearl or diamond.» S. Bailey, «Aristotle's Dissertation etc.» s. 165

Şimdiye kadar henüz hiçbir kimyaker inci veya elmasın içinde bir değiş değeri keşf etmedi. Fakat, bütün iddiaları tenkit derinliklerine inmekten ibaret olan kimyevî cevher kâğıfı şu iktisatçılar keşfediverirler ki, şeylerin kullanış değeri maddî hassalarına tâbî değildir ve bilâkis, şeylerin değeri ise kendi maddelerine aittir.

Şeylerin kullanış değerleri, insana için *mücadele* olmak-sızın, yani, doğrudan doğruya insana şeyler arasındaki münasebetle gerçekleştikleri halde, şeylerdeki değerlerin ancak *değiş* esnasında, yani sorgul bir prose içinde gerçekleşmesi gibi hususî gerait, onlara bu hususta bak verdirir. Burada, gece bekçisi Sikol'a şöyle ders veren hahacın Dogherci'yi kim hatırlamaz: «Görünürde yakışıklı adam olmak *muhîr ve şeruîtin* icabıdır, ama okuyup yazabilmek *tahîatten* gelir» (36). [Şekspir: «İliş yokken görüldü»]

İkinci Fasıl

Değiş Prosesi

Mallar kendi başlarına pazara gidip, kendi kendilerine değişmezler. Onun için başımızı onların bekçilerine, yani *mal sahiplerine* çevirip bakmalıyız. Mallar birer şeydirler, bu itibarla insana karşı koyamazlar. Entre müheyya dur-

(36) «Observations» müellifi de S. Bailey, Rikardocu, değiş değeri *şey işi* bir şey olmaktan çıkarak *mutlak* bir şekle sokmakla iktisatçılar. (Mutlak bilâkis, Rikardo, o şeylerin ve menolâ olmaları için birer değiş değeri olarak bazı bulundukları *görünüş izniyetini*, bu görünüş altında gizlenen hakikî münasebeti, sırf insan emeğinin ifadesi demek olan bir izniyete itica etmiştir. Rikardocuların Balloye, kalba fakat, hiç te avarnıca olmağan bir cevap vermedikleri de, hep avarnıca *değer* ile *değer* *şeyli* yabut *değiş değeri* arasındaki ilişkisi dair bizzat Rikardoda çıkar yol ve açıklama bulamayışlarındanadır.

mazlarsa, insan zor kullanır, başka tabirle, onları alır (37). Bu şeylerin birbirleriyle mal olarak münasebete geçmeleri için, iradeleri o şeyler içinde yer alması mal bekçilerinin *şahsen* münasebette bulunmaları icabeder. Öyle ki, mal sahiplerinden birisi ancak başkasının dileği ile ve şu halde herbiri ancak ötekini vasıtasile ve ikisi birden müsterek irade hareketi ile yabancı bir malı benimserken, kendi malını başkasına verir. Onun için mal sahiplerinin birbirlerini karşılıklı olarak *şahsî mülk şahsî* tanımaları lâzım gelir. Kanunen henüz inkışâf etmiş veya etmemiş bulunsun, bir *mukavele* şeklinde olan bu hukukî münasebet, ekonomi münasebetini in'ikâs ettiren bir *irade münasebeti* dir. Bu *hukuk veya irade münasebetinin muhtevası* bizzat ekonomi münasebeti ile *belli* olur (38). Burada şahıslar, an-

(37) Zâhidürakvâle o kadar meşhur olan 12 c. yûr vûld, bu mallar arasında çok yere gayet nazik şeylere rastgelinir. O zamanki Fransız şairlerinden birisi, Landit panayirinde görülen mallar arasında elbise kumaşları, ayakkabılar, deciler, ekim aletleri, kürkeler v. s. ile yanyana «des jennes folles de leur corps» [vücutlarını teslim eden umumi kadolar] da sayar.

(38) Pradon *Adalet meşhûresini*, «justice éternelle» inci [ebedî adaletini] mallar letişişine tekâbütl eden hukukî münasebetlerden çıkartarak, bütün küçük burjuvalara (*) gayet tesellihahş bir delil vermiş olmak için, mal letişiş şeklinin hepki adalet kadar ebedî olduğunu arayarda kaydediverir. Ondan sonra, gerçek mallar letişiş ile ona tekâbütl eden gerçek hukuku, o ideale göre karpba dökmek ister. Madde değişikliklerinin hakikî kanunlarını telkik ederek bu kanunların teşkil ettikleri esasa göre muayyen münasibetleri halledecek yerde, madde değişikliklerini «naturalité» [tabii hassa] ve «affinité» [kimyevî alışma] hakkındaki ebedî fikirler-e göre kalba dökmek isteyen bir kimyaker ne buyurur? «Tefecilik. İn: «justice éternelle» e [ebedî adalet] ve «équité éternelle» e [ebedî hakkaniyete] ve «mutualité éternelle» e [ebedî karşılıklı yardıma] v.s. «vérité éternelle» lere [ebedî hakikatlara] zû olduğu buyana telkâr edildiği vakit, tefecilik hakkında: o «grâce éternelle» e [ebedî lûtfu rahhâriye], «fui éternelle» e [ebedî imana], «volonté éternelle de dieu» ye [ebedî irâdel mâhiyyeye] zîtir diyen Kiliac babalarının aulayışlarından hâle birşey öğrenir mi?

(*) [«Spessbânger: ulak burjuva» Fransızcaya «burjuva» s. 74; Rusçaya «filister» (42 s.) diye çevrilmiş. H.K.]

cak malların mümessilleri ve dolayısıyla, mal sahipleri sıfatıyla birbirleri için mevcuttur. İzahatımız ilerledikçe, umumiyetle göreceğiz ki, şahısların taşıdıkları karakteristik ekonomi maskeleri, ekonomi münasebetlerinin şahıslaşmasından başka birşey değildir ve şahıslar bu münasebetlerin mümessili olarak birbirleriyle karşılaşırlar.

Mal sahibini maldan bühassa ayırdeden şey, malın başka her mal cismini kendi değerini meydana çıkararak bir şekilde ibaret görmesi keyfiyetidir. Doğuşundan Leveller — mülşavâtçı ve kalbi olan mal, binnetice, isterse [Donkişot romanındaki] Moritorn'dan [acuzeden] daha iğrenç bir şekil ve şemâilde görünen bir mal olsun, başka her malla, yalnız ruhunu değil bedenini de değişmek üzere daima tetik bulunur.

Mal cisimlerinin konkret tarafına karşı malın gösterdiği bu hissizliği, mal sahibi kendi beş ve daha ziyade hissile tanımlar. Mal sahibinin malı, kendisi için doğrudan doğruya bir kullanış değeri değildir. Yoksa o, malını pazara götürmezdi. Malın başkası için bir kullanış değeri vardır. Mal sahibi için kendi malının eğer bir kullanış değeri varsa, o da, malının *değiş değerini temsil etmesi* ve bu suretle de *değiş varlığını* olması keyfiyetidir (39).

(39) «Zira her nîmetin kullanış iki türlüdür : birisi olduğu gibi şeyi mahsustur, diğeri değildir ; ötekim bir sandal hem giymeğe yarar, hem *değiş* edilebilir. Etti ikisi de sandalın kullanış değeridir. Zira sandalın kendisinde bulunmayan bir güçle, meselâ *giyerek*le *değiş* eden kimse, sandaldan sandal olarak faydalanır. Ama sandal tabii kullanış tarzıyla faydalanmış olmaz. Çünkü tabii tarzda faydalansa, sandal *değiş* için olmaz» (Aristotâlis ; «De Republica» kitap I. fasıl 9.)

Onun için mal sahibi, kullanış değeri kendisini tatmin edecek başka bir mala mukabil, kendi malını elinden çıkarmak ister. Bütün mallar, *kendi sahipleri için kullanış değeri değildirler* ve *kendilerine sahip olmayantar için-kullanış değeri* dirler : Demek malların her halde elden ele geçmeleri gerektir. Fakat bu elden ele geçme keyfiyeti, malların *değiş edilmeleri* demektir ve malların *değiş*i, onları birbirleriyle *değer* olarak münasebete geçirerek *değer* halinde gerçekleştirir, dolayısıyla, malların *kullanış değeri halinde gerçekleştirilmelerinden önce, değer halinde gerçekleştirilmeleri* icabeder.

Diğer cihetten, malların, *değer halinde gerçekleştirilmeden önce, kullanış değeri* halinde isbatı vücut etmeleri lâzımgelir. Çünkü, mallara harcanan insan emeği, ancak başkası için faydalı bir şekilde sarfedildiği takdirde hesaba katılır. Halbuki, emeğin başkalarına faydalı olduğu, emek mahsulünün yabancı ihtiyaçları giderdiği, ancak malların *değiş*i ile isbat olunabilir.

Her mal sahibi, ancak kullanış değeri kendi ihtiyacını giderecek *başka* bir mala mukabil, kendi malını elinden çıkarmak ister. Bu itibarla, ona göre *değiş*, *ferdî bir prose* den ibarettir. Diğer cihetten ise — öteki mal sahibi için kendi malı, ister *kullanış değeri* olsun, ister olmasın — o, malını *değer* halinde ve şu halde, *aynı değer*de olan başka her hangi bir mal içinde gerçekleştirmek ister. Bu itibarla, ona göre *değiş* *umumî sosyal bir prose* den ibarettir. Fakat bütün mal sahipleri için, aynı prose, aynı zamanda, hem sadece ferdî, hem sadece umumî sosyal, bir proseden ibaret olamaz.

Daha yakından bakarsak görürüz ki, her mal sahibi için, her yabancı mal, kendi malının *hususî muadili* de-

mektir; kendi malı ise, başka her malın umumi muadili demektir. Fakat, bütün mal sahipleri aynı fikri beslediklerinden, hiç bir mal umumi muadil değildir. Binaenice, malların, değer olarak münasibi geldikleri ve değer büyüklüğü olarak mukayese edildikleri hiç bir umumi izafi değer şekilleri de yoktur. Bu sebeple mallar, birbirleriyle atelunun birer mal olarak değil, belki sadece birer mabaul veya birer kullanış değeri olarak karşılaşırlar.

Bizim mal sahipleri, başları sıkılınca Faust gibi düşünürler: «Başlangıçta Fiil vardı.» Onun için, daha düşüncelerine vakit kalmadan pazarlığa [tilyata] girerler. Malların tabiatına has olan kanun, mal sahiplerinin sevkı tabiiileri dahilinde müessir olur. Mal sahipleri, ancak mallarına umumi muadil sıfatıyla zıt olan *başka herhangi* bir malla kendi mallarını münasebete geçirdikleri takdirde, malları birbirile de değer olarak ve dolayısıyla, mal olarak münasebete geçirebilirler. Malın tahlili bize bunu gösteriyor. Fakat, ancak *sosyal bir fiil*, *muayyen* bir malı umumi muadil yapabilir, dolayısıyla, bütün öteki malların *sosyal fiili*, (aksiyonu) o malların değerini her yerde temsil eden *muayyen* bir mala inkisar eder. O zaman, bu muayyen malın tabii şekli, *sosyalman* mutlak bir muadil şekli olur. Sosyal bir prosedür ile *umumi muadil* olmak keyfiyeti, [öteki mallardan] *haric kalan* malın *hususî sosyal fonksiyonu* haline gelir. «Onların bir muhakemeleri var ve kuvvet ve kudretlerini behimiyetlerine veriyorlar ve behimiyet ismiyle ve adının sayısı ile damgalanmış olanlardan mada hiç kimse alıp *satamaz*» (Apokalips) (*)

(*) «Ille unum consilium habent et virtutem et potestatem suam bestiae tradunt. Et ne quis possit emere et vendere, nisi qui habet characterem aut nomen bestiae, aut numerum nominis ejus» (Yokanmanın «İşaat»ında, iki yerde geçer: 17, 18 ile 19, 17 de. H. K.)

Para hılluru, — muhtelif geçit emek mahsullerinin birbirlerine hakikaten münasibi geldikleri ve dolayısıyla, mallar haline istihale ettikleri — değiş prosesinin *zarurî* bir mahsulüdür. Değişin tarihen genişleyip derinleşmesi, malın tabiatı içinde uyuklayan kullanış değeri ile değer tezatının inkişaf ettirir. Alış verişte, bu tezat nihayet *malı mal* ve *para* halinde *ikileştirilinceye* kadar, o tezatı haricen ifadelendirmek ihtiyacı, durup dinlenmeden, müstakil bir mal değeri şekli araştırmasından geri kalmaz. Dolayısıyla, emek mahsulü *mal haline* geçtikçe, *mal para haline* geçer (40).

Mahsullerin doğrudan doğruya değiş edilmeleri, hem basit değer ifadesi şeklidir, hem de değildir. Basit değer şekli *x* kadar A malı — *y* kadar B malı idi. Mahsullerin doğrudan doğruya değiş edilmeleri şekli ise şöyledir: *x* kadar A kullanış nesnesi — *y* kadar B kullanış nesnesi (41). A ve B eşyası, değişten evvel mal değildiler, ancak değişten sonra mal haline gelirler. Bir kullanış nesnesinin *değiş değeri* olmağa imkân bulduğu ilk tarz (*).

(40) Bununla beraber artık, mallar istihsalını ebedileştirmek ihtiyacı, aynı zamanda «mal ve para tezatını» ve dolayısıyla, — para ancak bu tezat içinde para olduğundan, — bizzat *parayı yok etmeye* kalkışan küçük burjuva sosyalizminin hülası takdir edilebilir. Tıbbi buman gibi [mal istihsalını bırakıp ta, para yok edildiği gibi] katoliklik, halile bırakılarak, Papa pekülü yok edilebilirdi. Bu hususta tefsilat almak için şu eserine bakınız: Zur Kritik Der politischen Oekonomie, s. 61 ve aşağısı.

(41) *İki muhtelif* kullanış nesnesi *değiş edilmeyip de* — çok defa vahşetlerde bulunduğu gibi, — mahşer halinde bir yığın eşyaya muadil olan bir üçüncü şeye mukabil verildiği müddetçe, bizzat mahsullerin doğrudan doğruya *değiş edilmeleri* daha henüz başlangıcında bulunuyor demektir.

(*) Fransızcasında: «kullanış nesnesinin *değiş değeri* olabilmesi için önce» (s. 18). Rusçasında: «Kullanış nesnesinin potansiyel *değiş değeri* gibi kalması için zarurî olan ilk şart.» (s. 44) [H. K.]

o nesnenin kullanış değeri olmayarak, kendi sahibinin bilâvasıta ihtiyaçlarından fazla miktarda bir kullanış nesnesi olarak mevcut bulunması tarzıdır. Zaten şeyler, kendiliklerinden insana dışındadırlar ve dolayısıyla, *elden çıkartılabilecek* haldedirler. Bu elden çıkarma işinin karşılıklı olması için insanlar, kendilerini zımni bir surette bu elden çıkartılacak şeylere şahsen sahip yerine koyarak, aynı zamanda, birbirleriyle müstakil şahıslar sıfatıyla karşılaşmak mecburiyetindedirler. Bununla beraber, hudaıınabî bir camia ister patriyarkal aileye, ister eski hind camiası, ister Enka devleti ve ilh. şeklinde olsun, öyle bir camianın âzaları için böyle karşılıklı bir yabancılık münasebeti mevcut değildir. Mal değişî, camiaların bittikleri yerde, yabancı camialarla yahut yabancı camia âzalarıyla temas noktalarında başlar. Lâkin, şeyler bir defa dışarıya satılmağa başladılar mı idi, bilmekabele, camia hayatının içinde dahi mal haline gelirler (*). Onların *değişmelerinde* [gözetilen] *kemiyet münasebeti* ilkin tamamiyle gelişî güzel (arızî) olur. Şeyler, onları karşılıklı bir surette elden çıkaran sahiplerinin irade fiili [dileklerini yerine getirmeleri] ile değişî edilebilirler. O esnada, yabancı kullanış nesnelerine karşı [camia içinde] duyulan ihtiyaç gitgide yerleşip kökleşir. Değişin mütemadiyen tekrarlınması, onu ksideleşmiş sosyal bir prose haline sokar. Neticcede, zaman geçtikçe emek mahsullerinin hiç olmıyca bir kısmı bilitizem değış maksadile istihsal edilirler. O sırada, bir taraftan, şeylerin doğrudan doğruya hacet bitirme lüzusundaki faydalıklarıyla, değış hususundaki faydalıkları arasında mevcut olan fark sağlamlaşıp. Kullanış değertleri değış değertlerinden ayırd

(*) Rusçanda : «mallar dış münasebetlerde mal haline geçer geçmez, aynı zamanda bilmekabele, bizzat camianın iç hayatı için de mal haline dönerler» s. 44 [H. K.].

olunur. Diğer taraftan, şeylerin değış edildikleri kemmi nispet, bizzat istihsallerine tâbi olur ve alışkanlık o şeyleri *değer büyüklükleri* olarak tespit eder.

Mahsullerin doğrudan doğruya değışinde, her mal, sahibi için doğrudan doğruya bir değış vasıtası, sahibi olmıyan için ise, ancak kullanış değeri olduğu nisbette bir muadildir. Demek ki, değış eşyasının kendi kullanış değertinden yahut değış edenin ferdi ihtiyacından müstakil bir değer şekli yoktur. Değiş prosesine giren malların sayısı ve çeşitliliği arttıkça, bu şeklin zaruriliği inkişaf eder. Mesaleler hal çareleriyle birlikte ortaya çıkarlar. Muhtelif mal sahiplerine ait muhtelif mallar alış veriş edildikleri esnada, *tek ve aynı üçüncü bir mal çeşidi* ile değış edilip değer sıfatıyla mukayese olunmadıkça, mal sahiplerinin kendi eşyalarını başka muhtelif eşyalarla değış ve mukayese ettikleri bir alış veriş aslâ vukua gelmez. Böyle bir üçüncü mal, başka muhtelif mallara muadil olurken, hattâ der sınırlar içinde kalsa bile, yine doğrudan doğruya umumî veya sosyal bir muadil şeklini alır. Bu umumî muadil şekli, kendisini hayata getiren sosyal temas ile birlikte doğur ve ölür. Değişik ve oynak bir tarzda, şu veya bu mala tevcecib eder. Fakat malların değışi inkişaf ettikçe, sırf *hususî* bir mal çeşidine münhasıran bağlanıp kalır, yahut para şeklinde tebellür eder. Hangi mal çeşidine yapışıp kalacağı, ilkin tesadüfe bakar. Mafih, burada umumiyette ve çok kere iki hâl kat'i rol oynar. *Para şekli*, yerli mahsullerin değış değertlerini meydana çıkaran ve hudaıınabî bir şekil olan mühim yabancı değış eşyasına bağlanır. Yahut, meselâ sığır gibi, *elden çıkartılacak* başlıca yerli mülkiyeti teşkil eden bir kullanış nesnesine bağlanır. Parayı ilkin göçebe kavimler inkişaf ettirirler, çünkü onların bütün varlıkları yokları *menkul* bir

haldedir, dolayısıyla, doğrudan doğruya elden çıkarılabilecek bir şekilde bulunur. Gene çünkü, onların yaşam tarzları kendilerini boyuna yabancı camialarla temasa geçirir, dolayısıyla da, boyuna mahsul değişimine teşvik eder. İnsanlar, çok kere bizzat insanları bile köle şekline sokarak iptidai para malzemesi haline getirirler, ama, *yeri ve toprağı* asla para yapmazlar. Böyle bir fikir (toprağı paralaştırmak fikri) ancak tamamiyle gelişmiş burjuva sosyetesinde akla gelebilir. Bunun tariki, 17 c. yüzyılın son üçte birinde başlar ve millî mikeyata icra ve tatbikatı ister, ancak ondan sonraki yüz yılda, fransızların burjuva inkılabında denenir.

Ancak malların değiş mahalli bağlarından ayrıldığı takdirde, dolayısıyla da, *malların değeri* alelumum insan emeğine malzeme olacak raddeye geldiği takdirde, para şekli, umumî sosyal muadil fonksiyonunu tabiaten yapmaya elverişli olan mallara, *kıymetli madenlere* intikal eder.

«Altın ve gümüş tabiaten para olmanınla beraber, para tabiaten altın ve gümüşdür» (42) sözü, kıymetli madenlerin tabii hassalarile gördükleri iş arasındaki uygunluğu gösterir. Fakat biz, şimdiye kadar, mal değerini meydana çıkaran bir şekil hizmetini görmesi ve malların değer büyüklüğünü sosyalman ifadelendiren bir malzeme olması itibarile paranın ancak bir fonksiyonunu tanıyoruz. Ancak bütün örnekleri aynı yeknasak hassaya sahip olan bir madde değerini tam meydana çıktığı şekil, yalut mücerret ve dolayısıyla da müzmin insan emeğinin malzemesi

olabilir. Diğer cihetten, değer büyüklükleri sırf *kemiyetçe* farklı olduklarından, para malı da sırf kemiyetçe farklı istenildiği gibi bölünebilmeye ve parçaları tekrar bir araya gelebilmeye elverişli bulunmalıdır. Filhakika, altın ile gümüş tabiaten bu hassalara sahiptirler.

Para malının *kullanış değeri* ikilidir. Paranın mal sıfatile haiz olduğu kullanış değeri, meselâ altının çürük dişleri doldurmuşa, lüks eşyaya ilk madde olmağa v.s. yaraması gibi hususî kullanış değeri ile yanyana, gene paranın spesifik, mahsusî sosyal fonksiyonundan ileri gelen formel, şekli, itibari bir kullanış değeri daha vardır.

Bütün öteki mallar, paranın hususî birer muadili olduklarından, ve para da onların umumî muadili bulunduğundan, hususî mallar, *umumî mal* demek olan para ile münasebete geçerler (44).

Görüldüğü gibi, *para şekli*, bütün öteki mal münasebetlerinin bir mala kuvvetle bağlanmış intikâsından başka bir şey değildir. Şu halde, ancak, tahlilini sonradan yapmak üzere paranın hazır biçiminden yola çıkan bir kimse için paranın *mal* olması, (45) bir keşif sayılır. Değiş prosesi, para

(44) «Para umumî maldır.» (Karl: «Metodozi onulla Economis Politica» s. 16).

(45) «Umumî isimle «kıymetli madenler» diye gösterebileceğimizi bizzat altın ile gümüş... değeri yükselen veya alçatan... birer maldır. Zira, kıymetli madenlerin küçük bir vezname mukabil memleketin gayet büyük miktarla mahsul veya mamûlleri elde edildiği takdirde, kıymetli maden yüksek bir değere erişebilir.» («A Discourse on the General Notions of Money, Trade and Exchange, as they stand in relations to each other, by a Merchant.» Londra 1685, s. 7). «Çerçi, sikke halinde gelmiş veya gelmemiş gümüşle bütün bütün öteki mallara ölçü hizmetini görür, ama aynı zamanda aynı gümüşle altın satın alır, yağ, tütün, bez veya kumaş gibi birer mal olmaktan da çıkmazlar.» («A Discourse concerning Trade, and that in particular of the East India co.» Lon-

(42) Karl Marx: «Zur Kritik v.s.», s. 183. «Madenler... tabiaten paradırlar.» (italik) «Della Moneta» Custodis dergisinde, Parte Moderna, 35, s. 72.)

(43) Bu hususta, tafsilât için anılan aynı eserimde: «Kıymetli madenler» başına bakılı.

haline geçirdiği mala, malın *değerini* değil, mahsusi değer *şeklini* verir. İki muayyeniyeti [değerle değer şeklini] birbirine karıştırmak, insanı, altına gümüşteki değeri *hayalî* saymaya kadar götürür (46).

Sadece birer para işaretinden ibaret olan şeyler, paranın muayyen fonksiyonları yerine geçebildikleri için, parayı sırf işarettten ibaret saymak gibi bir hataya düşülür. Diğer cihette, burada şu da seziliyor ki, bir şeyin para şekli, o şeyden hariç ve o şey içinde gizlenmiş insan münasebetlerinin *meydana çıktıkları bir şekilden* ibaret tir. Bu manéda her mal bir işaret olur. Çünkü değer sıfatı ile mal, kendisine sarfedilmiş insan emeğinin *maddi*

---

dra 1889, s. 2) «Kraliçin [İngilterenin] servet ve şöhreti sadece paradan ibaret olamayacağı gibi, altın ve gümüş de birer *mal* gözüyle bakılmamak olamaz.» (The East India Trade a most Profitable Trade, Londra 1877, s. 4.)

---

(18) «Altın ve gümüş para olmadan evvel madden sıfatı ile bir değere maliktiler. (Olismi «Della Moneta» s. 12) Lock derki «insanların umumî razı ve muvafakâtleri, kendisini bilhassa para yapan hassaslar: yüzünden gümüş *hayalî* birer değer atıttı.» Law ise bilâkis şunu söyler: «Muhhtelî milletler nasıl olur da ikâsetla ile bir yery *hayalî* bir değer atfederler... yâni, bu hayalî değeri o şeyler nasıl edinebilirler? Fakat orasını kendisi de pek kavrayamaz: «gümüş haiz olduğu *kulliyet değeri* ile, şu halde, *perçâ* değerile değış edîr. Para halinde *tenyünü* ile ise... ilâve bir değer (une valeur additionnelle) edir eder.» (John Law: Considérations sur le numéraire et le commerce. E. Ouvres de «Econémistes Financiers du XVIII. siècle» s. (469) 470.)